

**АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ ПЕРЕВІРКИ ДЕКЛАРАЦІЙ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ТА ПРОВЕДЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ****ADMINISTRATIVE PROCEDURES FOR VERIFYING DECLARATIONS
OF INTEGRITY AND CONDUCTING QUALIFICATION ASSESSMENTS**

Актуальність статті полягає в тому, що забезпечення доброчесності в системі правосуддя здійснюється уповноваженими суб'єктами за допомогою широкого спектра адміністративно-правових інструментів, спрямованих на формування, підтримання та контроль відповідності діяльності суддів установленим етичним і професійним стандартам. Особливе місце серед таких інструментів посідають адміністративні процедури перевірки декларацій доброчесності та кваліфікаційного оцінювання суддів, які мають спеціальне цільове призначення та безпосередньо спрямовані на оцінку рівня професійної етики, компетентності й доброчесності представників суддівського корпусу. Зазначені процедури регламентуються положеннями Закону України «Про судоустрій і статус суддів», а також низкою підзаконних нормативно-правових актів, що визначають порядок їх проведення, коло уповноважених суб'єктів та особливості реалізації відповідних повноважень. У зв'язку з цим дослідження правової природи та специфіки зазначених адміністративних процедур має важливе значення для розуміння механізму забезпечення доброчесності в системі правосуддя загалом. У статті, на підставі комплексного аналізу наукових та енциклопедичних джерел, розкрито міжгалузевий зміст поняття «процедура». Визначено сутність зазначеної категорії в правовій площині. Проаналізовано наукові підходи до розуміння адміністративно-правової процедури та здійснено їх зіставлення із законодавчим визначенням. Встановлено сутність і характерні особливості адміністративних процедур перевірки декларацій доброчесності та кваліфікаційного оцінювання суддів і кандидатів на посади суддів. Зроблено висновок, що адміністративні процедури перевірки декларацій доброчесності та кваліфікаційного оцінювання є ефективними інструментами адміністративно-правового механізму забезпечення доброчесності в судовій владі, що реалізується органами суддівського врядування. Їх функціональне призначення має дуалістичний характер, оскільки полягає у здійсненні нормативно впорядкованої, послідовної та юридично значущої діяльності уповноважених суб'єктів, спрямованої на всебічне оцінювання особистості суддів і кандидатів на посади суддів, а також встановлення відповідності останніх вимогам доброчесності, професійної етики та компетентності. Водночас адміністративна процедура перевірки декларацій доброчесності переважно має контрольний і верифікаційний характер, оскільки зводиться до підтвердження або спростування відповідності задекларованих суддею відомостей фактичним обставинам його життєдіяльності. Натомість кваліфікаційне оцінювання суддів і кандидатів на посаду судді є ширшим за своїм змістом, адже охоплює комплексну перевірку їхніх професійних, особистісних, соціальних, морально-психологічних та інших якостей. У сукупності зазначені адміністративні процедури мають вагоме галузеве значення, оскільки сприяють формуванню якісного суддівського корпусу та зміцненню довіри суспільства до судової влади.

Ключові слова: *процедура, правова процедура, адміністративна процедура, декларація доброчесності, процедура перевірки, адміністративна процедура оцінювання.*

The relevance of the article lies in the fact that ensuring integrity in the justice system is carried out by authorized entities using a wide range of administrative and legal instruments aimed at forming, maintaining and monitoring the compliance of judges' activities with established ethical and professional standards. A special place among such instruments is occupied by administrative procedures for verifying declarations of integrity and qualification assessment of judges, which have a special purpose and are directly aimed at assessing the level of professional ethics, competence and integrity of representatives of the judicial corps. These procedures are regulated by the provisions of the Law of Ukraine «On the Judiciary and the Status of Judges», as well as a number of subordinate regulatory legal acts that determine the procedure for their conduct, the circle of authorized entities and the features of the implementation of the relevant powers. In this regard, the study of the legal nature and specifics of these administrative procedures is important for understanding the mechanism for ensuring integrity in the justice system as a whole. The article, based on a comprehensive analysis of scientific and encyclopedic sources, reveals the interdisciplinary content of the concept of "procedure". The essence of the specified category in the legal sphere is determined. Scientific approaches to understanding the administrative-legal procedure are analyzed and their comparison with the legislative definition is carried out. The essence and characteristic features of administrative procedures for verifying declarations of integrity and qualification assessments of judges and candidates for judicial positions are established. It is concluded that the administrative procedures for verifying declarations of integrity and qualification assessment are effective tools of the administrative and legal mechanism for ensuring integrity in the judiciary, which is implemented by the bodies of judicial governance. Their functional purpose is dualistic in nature, since it consists in implementing normatively regulated, consistent and legally significant activities of authorized entities aimed at comprehensively assessing the personality of judges and candidates for judicial positions, as well as establishing the latter's compliance with the requirements of integrity, professional ethics and competence. At the same time, the administrative procedure for verifying declarations of integrity is mainly of a control and verification nature, since it boils down to confirming or denying the compliance of the information declared by the judge with the actual circumstances of his life. In contrast, the qualification assessment of judges and candidates for the position of judge is broader in its content, as it covers a comprehensive examination of their professional, personal, social, moral and psychological and other qualities. Taken together, these administrative procedures have significant industry significance, as they contribute to the formation of a high-quality judicial corps and strengthening public trust in the judiciary.

Key words: *procedure, legal procedure, administrative procedure, declaration of integrity, verification procedure, administrative assessment procedure.*

Актуальність теми. Забезпечення доброчесності в системі правосуддя здійснюється уповноваженими суб'єктами за допомогою широкого спектра адміністративно-правових інструментів, спрямованих на формування, підтримання та контроль відповідності діяльності суддів установленим етичним і професійним стандартам. Особливе місце серед таких інструментів посідають адміністративні процедури перевірки декларацій доброчесності та кваліфікаційного оцінювання суддів, які мають спеціальне цільове призначення та безпосередньо спрямовані на оцінку рівня професійної етики, компетентності й доброчесності представників суддівського корпусу. Зазначені процедури регламентуються положеннями Закону України «Про судоустрій і статус суддів», а також низкою підзаконних нормативно-правових актів, що визначають порядок їх проведення, коло уповноважених суб'єктів та особливості реалізації відповідних повноважень. У зв'язку з цим дослідження правової природи та специфіки зазначених адміністративних процедур має важливе значення для розуміння механізму забезпечення доброчесності в системі правосуддя загалом.

Стан дослідження проблеми. Зміст та особливості адміністративних процедур є важливою науковою проблемою, яка не втрачає своєї актуальності протягом значного проміжку часу. На її вирішення спрямовувались роботи численних науковців, зокрема, П. П. Андрушко, В. В. Галунько, В. Г. Гончаренко, Е. Ф. Демського, Р. В. Ігоніна, І. В. Ковбасюка та багатьох інших. Втім,

незважаючи на широке теоретичне підґрунтя, в наукових колах мало увагу присвячено специфіці окремих адміністративних процедур, зокрема, тих, що відносяться до сфери правосуддя.

Саме тому метою статті є: проаналізувати та охарактеризувати адміністративні процедури перевірки декларацій доброчесності та проведення кваліфікаційного оцінювання.

Виклад основного матеріалу. Розпочати дослідження доцільно із уточнення змісту і особливостей відповідних адміністративних процедур. Відповідно до Словника іншомовних слів С. М. Морозова та Л. М. Шкарапути термін «процедура» походить від французького «procédure» та латинського «procedo» – просуваюсь, проходжу [1]. В тлумачних словниках української мови поняття «процедура» розкривається, як: а) офіційно встановлений чи узвичаєний порядок здійснення, виконання або оформлення чого-небудь; б) лікувальний захід призначений лікарем [2, с. 343]. У психології наведений термін використовується тотожно слову «процес» – сукупність послідовних, взаємопов'язаних, незворотних змін, наслідком яких є певна нова якість (стадія, етап, шабель розвитку); перебіг, хід розвитку чого-небудь [3, с. 186]. Таким чином, взагалі процедура – це сукупність послідовних операцій, дій, заходів, об'єднаних єдиною, спільною метою. Категорія має міжгалузевий характер через що зустрічається у різних галузях знань. Специфічного значення вона набуває в царині права.

Автори Юридичної енциклопедії поняття «процедура» розкривають наступним чином: порядок, наступність, послідовність у вчиненні відповідних дій для досягнення певного результату. Процедура в правовому розумінні, на думку вчених – це врегульований законом, іншим нормативно-правовим актом порядок, який складається з послідовних дій і спрямований на досягнення правового результату. У такому разі сутність правової процедури зумовлена характером матеріального правового відношення, реалізації якого вона служить [4, с. 185–186]. К. В. Ніколіна пропонує визначати правову (юридичну) процедуру, як самостійний різновид соціальної процедури, регламентований відповідними процедурними нормами права. Вона має офіційний правовий характер, складається з певної послідовності дій уповноважених суб'єктів в результаті здійснення яких досягається певний результат у формі зміни правової дійсності [5, с. 11]. З точки зору О. П. Євсєєва правову процедуру доцільно розглядати, як сукупність нормативно упорядкованих, юридичних дій, які послідовно реалізують прямо уповноважені на це суб'єкти права [6, с. 12–13]. Узагальнюючи вищенаведені визначення відмітимо, що правова процедура – це послідовна, нормативно упорядкована система дій, заходів та операцій, які реалізуються спеціально уповноваженими суб'єктами права з метою досягнення юридичного значимого результату у вигляді виконання покладених на них прав, обов'язків, зміни, припинення або породження нових суспільно-правових відносин тощо.

Стосовно змісту адміністративно-правової процедури дискусія глибша та ширша. Її розуміння обумовлено Законом України «Про адміністративну процедуру», який визначає специфіку та сферу застосування даної категорії. Згідно з ним, це визначений законом порядок розгляду та вирішення справи, яка стосується публічно-правових відносин щодо забезпечення реалізації права, свободи чи законного інтересу особи та/або виконання нею визначених законом обов'язків, захисту її права, свободи чи законного інтересу, розгляд якої здійснюється адміністративним органом [7].

На противагу законодавчому тлумаченню існує ціла низка наукових підходів, щодо визначення змісту та значення адміністративної процедури в рамках яких запропоновані більш широкі дефініції. Наприклад, Е. Ф. Демський, Р. В. Ігонін та М. В. Вікторчук пропонують розглядати наведену категорію у вузькому та широкому значеннях. Згідно із першим розумінням адміністративна процедура – це порядок розгляду та вирішення уповноваженим органом державної влади (переважно органом виконавчої влади) конкретних індивідуальних справ, пов'язаних зі зверненнями громадян та організацій до відповідного органу з метою реалізації чи захисту своїх прав і законних інтересів. Автори підкреслюють формальний характер категорії, адже будь-яка адміністративна процедура суворо регулюється і визначається законами, підзаконними нормативними актами (порядок розгляду скарг громадян, правила реєстрації юридичних осіб, правила видачі ліцензій, дозволу на носіння, зберігання, перевезення зброї тощо). В широкому розумінні адміністративна процедура – це порядок здійснення органом виконавчої влади, посадовою особою встановлених для них повноважень (порядок розроблення, обговорення й прийняття правового акта, оформлення документа, що має юридичне значення, порядок прийому особи на державну службу, проходження атестації та оформлення відповідних документів, порядок розгляду матеріалів про заохочення службовців, про притягнення до дисциплінарної відповідальності; порядок оформлення контрольно-наглядової діяльності тощо) [8, с. 131; 9, с. 182–190].

Звернути увагу також доцільно на лаконічне тлумачення В. В. Галунька. В своїх працях автор доходить висновку, що адміністративні процедури – це встановлений законодавством порядок розгляду і розв’язання органами публічної адміністрації індивідуальних адміністративних справ із метою забезпечення прав і свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства і держави [10, с. 276]. Складно погодитись із тлумаченням запропонованим О. В. Кузьменко, відповідно до якого адміністративна процедура – це встановлений адміністративно-процесуальними нормами порядок діяльності уповноважених суб’єктів щодо розгляду і вирішення індивідуально-конкретних справ [11, с. 181].

Таким чином, незважаючи на різноманітність наукових підходів, в своїй більшості вчені єдині у тому, що категорія адміністративної процедури має ширший зміст за той, що представлено в Законі України «Про адміністративну процедуру». А відтак, на нашу думку, загальними ознаками таких процедур є: по-перше, це категорія, яка існує в сфері діяльності органів публічної влади (безпосередньо державні органи та органи місцевого самоврядування) із виконання покладених на них законодавством функцій; по-друге, її зміст складають нормативно упорядковані, взаємопов’язані дії, операції, заходи суб’єктів владних повноважень; по-третє, реалізація адміністративної процедури завжди пов’язана із досягненням якогось конкретного, юридично значимого результату, у вигляді виконання функцій держави, та/або реалізації прав і обов’язків фізичних, юридичних осіб; по-четверте, будь-яка адміністративна процедура позбавлена хаосу та відбувається за чітко визначеними нормативними приписами етапами; по-п’яте, в процесі реалізації адміністративної процедури сторони набувають додаткових процедурних прав та обов’язків.

Грунтуючись на представлених ознаках звернемось до більш детального аналізу змісту адміністративної процедури перевірки декларації доброчесності. Відповідно до статті 62 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», кожний суддя зобов’язаний щорічно до 1 травня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України декларацію доброчесності за формою, що визначається ВККС. Декларація складається з переліку тверджень, правдивість яких суддя повинен задекларувати шляхом їх підтвердження або не підтвердження. Зокрема, в документі зазначаються прізвище, ім’я, по батькові судді, його місце роботи, займана посада та твердження про: 1) відповідність рівня життя судді наявному в нього та членів його сім’ї майну і одержаним ними доходам; 2) своєчасне та повне подання декларацій особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та достовірність задекларованих у них відомостей; 3) невчинення корупційних правопорушень; 4) відсутність підстав для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності; 5) сумлінне виконання обов’язків судді та дотримання ним присяги; 6) невлучання у правосуддя, яке здійснюється іншими суддями; 7) проходження перевірки суддів відповідно до Закону України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» та її результати; 8) відсутність заборон, визначених Законом України «Про очищення влади». Декларація може містити інші твердження, метою яких є перевірка доброчесності судді [13].

Відповідно до положень Закону, декларація є відкритою для загального доступу за рахунок її офіційного оприлюднення на веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Априорі, за відсутності доказів іншого, закріплені в тексті декларації доброчесності твердження вважаються достовірними та не потребують додаткові перевірки. Водночас, в окремих випадках відповідна декларація аналізується ВККС на предмет недостовірності чи неповноти [13].

Наступною є адміністративна процедура проведення кваліфікаційного оцінювання. Порядок її реалізації регламентовано Законом України «Про судоустрій і статус суддів», а також затвердженим ВККС Положенням про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення. Аналіз даних нормативно-правових актів дає можливість констатувати, що кваліфікаційне оцінювання – це встановлення здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді за критеріями компетентності (професійної, особистої, соціальної), доброчесності та професійної етики. Кваліфікаційне оцінювання за критерієм професійної компетентності проводиться з урахуванням принципів інстанційності та спеціалізації. Підставами для провадження адміністративної процедури є: по-перше, заява судді (кандидата на посаду судді) про проведення кваліфікаційного оцінювання, у тому числі для участі у конкурсі; по-друге, рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про призначення кваліфікаційного оцінювання судді у випадках, визначених законом [12; 13].

Керуючись викладеним можемо акцентувати увагу на тому, що на відміну від адміністративної процедури перевірки декларації доброчесності, яка зводиться до підтвердження або не

підтвердження факту неповноти декларованих тверджень, кваліфікаційне оцінювання передбачає глибокий аналіз особистості судді (кандидата на посаду) безпосередньо з метою виявлення балансу професійних показників та морально-етичних якостей. Зазначене суттєво впливає на порядок здійснення процедури. Кваліфікаційне оцінювання включає такі етапи: 1) складання кваліфікаційного іспиту; 2) дослідження досвіду та проведення співбесіди. За результатами проходження даних етапів ВККС ухвалює мотивоване рішення про підтвердження або не підтвердження здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді [12].

Висновки. Підсумовуючи, слід підкреслити, що адміністративні процедури перевірки декларацій доброчесності та кваліфікаційного оцінювання є ефективними інструментами адміністративно-правового механізму забезпечення доброчесності в судовій владі, що реалізується органами суддівського врядування. Їх функціональне призначення має дуалістичний характер, оскільки полягає у здійсненні нормативно впорядкованої, послідовної та юридично значущої діяльності уповноважених суб'єктів, спрямованої на всебічне оцінювання особистості суддів і кандидатів на посади суддів, а також встановлення відповідності останніх вимогам доброчесності, професійної етики та компетентності. Водночас адміністративна процедура перевірки декларацій доброчесності переважно має контрольний і верифікаційний характер, оскільки зводиться до підтвердження або спростування відповідності задекларованих суддею відомостей фактичним обставинам його життєдіяльності. Натомість кваліфікаційне оцінювання суддів і кандидатів на посаду судді є ширшим за своїм змістом, адже охоплює комплексну перевірку їхніх професійних, особистісних, соціальних, морально-психологічних та інших якостей. У сукупності зазначені адміністративні процедури мають вагоме галузеве значення, оскільки сприяють формуванню якісного суддівського корпусу та зміцненню довіри суспільства до судової влади.

Список використаних джерел

1. Словник іншомовних слів. Уклад. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наукова думка, 2000. 680 с.
2. Білодід І. К. Словник української мови в 11 томах: том 8. Київ: Вид-во: «Наукова думка». 926 с.
3. Велика українська енциклопедія. тематичний словник гасел з напряму «Філософські науки» (філософія, логіка, етика, естетика). Укладачі: Арістова А. В., Шліхта І. В.; за заг. ред. д.і.н., проф. Киридон А. М. К. : Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2019. 256 с.
4. Юридична енциклопедія : В 6 т. Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К. : «Укр. енцикл.», 1998. Т. 5 : П – С. К. : Вид-во «Юридична думка», 2003. 736 с.
5. Яковенко О. В. Правова процедура : автореф. дис. ... канд. юрид. Наук. Саратов, 1999. 21 с.
6. Николина К. В. Юридична процедура: поняття, ознаки, види, місце в системі правових категорій : автореф. дис.... канд. юрид. наук : 12.00.01. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2011. 19 с.
7. Євсєєв О. П. Процедури в конституційному праві України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Х., 2008. 220 с.
8. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. Відомості Верховної Ради України. 2023. №15. Ст.50.
9. Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 495 с.
10. Ігонін Р. В., Вікторчук М. В. Поняття та особливості адміністративних процедур. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 2. С. 182–190
11. Адміністративне право України: навчальний посібник. В. В. Галунько, В. І. Олефір, М. П. Пихтін та ін. за заг ред. В. В. Галунька. Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня». 2011. Т. 1 : Загальне адміністративне право. 2011. 320 с.
12. Кузьменко О. В. Адміністративний процес у парадигмі права: автореф. дис. ... д.ю.н. : 12.00.07. Київ: Київський національний університет внутрішніх справ. 2006. 34 с.
13. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. №31. Ст. 545

Дата першого надходження статті до видання: 13.10.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 12.11.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 24.11.2025